

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه قم

دانشکده الهیات و معارف اسلامی

رساله دکتری رشته فقه و حقوق اسلامی

عنوان:

مبانی فقهی ممنوعیت تولید و استفاده از سلاح هسته‌ای

استاد راهنما:

دکتر سید یوسف علوی وثوقی

استاد مشاور:

دکتر عبدالله امیدی فرد

نگارنده:

حمید رضا حنان

زمستان ۱۳۹۷

تاریخ: ۸-۲-۸۵
شماره: ۹۸۸۳
پیوست: ۹ برگه

« صورت جلسه دفاع از رساله دکتری تخصصی »

با تاییدات خداوند متعال و با استعانت از حضرت ولی عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) جلسه دفاعیه رساله جناب آقای حمیدرضا حنان به شماره دانشجویی 8915600806 دوره بورسیه رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی تحت عنوان مبانی فقهی ممنوعیت تولید و استفاده از سلاح هسته ای با حضور هیأت داوران در محل دانشگاه قم در تاریخ 1397/12/21 تشکیل گردید. در این جلسه رساله مذکور با موفقیت مورد دفاع قرار گرفت. قرار نگرفت و نامبرده نمره باعدد ۱۹۱ باحروف **بسیار خوب** با درجه عالی **خیلی خوب** **خوب** **متوسط** **مردود** دریافت نمود.

نام و نام خانوادگی	سمت	مرتبه علمی	امضاء
سیدبوسف علوی ونوفی	استاد راهنما	استادیار	
عبادالله امیدی فرد	استاد مشاور	دانشیار	
علیرضا ابراهیمی	استاد ناظر	استادیار	
محمد رسول آهنگران	استاد ناظر خارجی	استاد	
محمد نووری فردوسی	ناظر رساله و نماینده تحصیلات تکمیلی	استادیار	

مدیر خدمات آموزشی

معاون آموزشی و تحصیلات تکمیلی دانشکده

نام و امضاء

نام و امضاء

تاریخ چاپ: 1397/12/21

آرشیوای حوزه پستگاه بر اساس آیین نامه داخلی بصرج زیر انجام می شود.
* مردود کمتر از 16
* نمره (17-18)
* خیلی خوب (18-19)
* عالی (20-19)

نشانی:

ق.م. صادقه فدیم اصلفهان
دانشگاه قم
کدپستی: 3716144411
تلفن: 32853311
دورنویس:
معاونت آموزشی: 32855682
معاونت اداری: 32855686
معاونت دانشجویی: 32855688

دانشگاه قم

مدیریت تحصیلات تکمیلی

« تعهد نامه اصالت پایان نامه / رساله »

اینجانب آقای/خانم: محمد رضا خندان دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد دکتری به شماره
 دانشجویی: ۱۳۹۷۱۳۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰ رشته: فلسفه و مبانی گرایش: فلسفه اسلامی که در تاریخ ۱۳/۰۴/۱۳۹۷
 از پایان نامه / رساله خود تحت عنوان: مبانی فقهی مفهوم خدمت‌آلودگی و مسئولیت اجتماعی در فلسفه اسلامی
 با نمره: ۷۹ و با درجه: عالی دفاع نموده‌ام؛ بدین وسیله متعهد می‌شوم که:

- ۱- این پایان نامه / رساله حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و... استفاده نموده‌ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست مربوطه ذکر و درج کرده‌ام.
- ۲- این پایان نامه / رساله قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین‌تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
- ۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و یا هرگونه بهره‌برداری، اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و... از این پایان نامه / رساله را داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی دانشگاه قم مجوزهای مربوطه را درخواست و اخذ نمایم.
- ۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می‌پذیرم و دانشگاه قم مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی‌ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی متعهد: محمد رضا خندان
 تاریخ و امضاء:

گواهی امضاء:

صحت امضای دانشجو مورد تایید می‌باشد.

نام و نام خانوادگی نماینده تحصیلات تکمیلی

تاریخ و امضاء: محمد ابراهیم

تقدیم به:

روح بلند و آسمانی تمامی شهدای هسته‌ای

تشکر و قدردانی:

سپاس بیکران خالق هستی را که از گلی بی‌ارزش اشرف مخلوقاتش را آفرید و به او توان اندیشیدن، یادگرفتن و یاد دادن بخشید. حمد و سپاس خدای را که توفیق کسب دانش و معرفت را به ما نیز عطا فرمود.

در اینجا بر خود لازم می‌دانم از تمامی اساتید بزرگوار، به ویژه اساتید بزرگوارم در مقطع دکتری که در طول سالیان گذشته مرا در تحصیل علم و معرفت و فضائل اخلاقی یاری نموده‌اند، تقدیر و تشکر نمایم. از استاد گرامی و بزرگوار جناب آقای دکتر سید یوسف علوی وثوق-دامت توفیقاته- که راهنمایی اینجانب را در انجام تحقیق، پژوهش و نگارش این پایان نامه تقبل نمودند - اگر راهنمایی‌های پدرانه و بی‌دریغشان نبود، پژوهش حاضر هرگز راهی برای به ثمر رسیدن نمی‌یافت - نهایت تشکر و سپاسگزاری را دارم. هم‌چنین از جناب آقای دکتر عبدالله امیدی فرد-دامت توفیقاته- به عنوان مشاور که با راهنمایی خود مرا مورد لطف قرار داده اند کمال تشکر را دارم.

چکیده:

با وقوع رنسانس و اعلام استغناء انسان از تعالیم انبیاء و فاصله گرفتن از دستورات الهی در قالب دین، کاروان علم از مسیر درستش خارج شده و به انحراف کشیده شد؛ تا جایی که نواغ از افکار بشر به ساختن تسلیحات کشتار جمعی مشغول شدند و هر روز بر دامنه توسعه این پیشرفت افزوده شد، تا اینکه در آخرین پیشرفت، سلاح‌های هسته‌ای کشف و اختراع گردید. پایان نامه حاضر در صدد اثبات حرمت تولید و ممنوعیت استفاده از سلاح‌های هسته‌ای به عنوان پیشرفته و خطرناک‌ترین سلاح کشتار جمعی از منظر دین مقدس اسلام است؛ دستاورد حاصل از بررسی‌های انجام گرفته در این تحقیق این است که اگرچه در فقه امامیه قول به جواز استفاده از سلاح‌های مزبور مطرح نیست ولی دیدگاه جواز تولید به هدف ایجاد ترس و هراس در دل دشمنان که از سوی برخی صاحب‌نظران مطرح شده، دیدگاه موجه و قابل دفاعی نمی‌باشد و نمی‌توان با این توجیه، جواز ساخت سلاحی را صادر نمود که نتیجه‌اش وقوع ترس در دل همه انسانها اعم از نظامیان و غیر نظامیان و به خصوص افراد ناتوان مانند کودکان، سالخوردگان و مبتلایان به بیماریهای خاص خواهد بود؛ با توجه به گستردگی ترسی که تولید این نوع سلاحها ایجاد می‌کند و وسعت تخریبی که حاصل از استفاده از آن است، بدون هیچ تردیدی باید حکم به حرمت هم‌زمان تولید و استفاده را از منظر دین عدالت‌طلب و خشونت‌ستیز اسلام صادر نمود؛ پایان نامه پیش‌رو به روش تحلیلی - توصیفی و با استفاده از داده‌های کتابخانه‌ای به نگارش درآمده است.

کلمات کلیدی: سلاح هسته‌ای، حرمت تولید، ممنوعیت استفاده

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۱- مقدمه.....	۱
۱-۱ تبیین موضوع.....	۲
۲-۱ سؤالات تحقیق.....	۳
۳-۱ فرضیه‌های تحقیق.....	۳
۴-۱ سابقه پژوهش.....	۴
۵-۱ روش و نوع تحقیق.....	۵
۶-۱ ضرورت و اهمیت تحقیق.....	۵
۷-۱ اهداف تحقیق.....	۶
فصل اول: کلیات و ادبیات تحقیق.....	۱
۱-۱ مفهوم شناسی فقه.....	۸
۲-۱ مفهوم شناسی سلاح هسته‌ای.....	۹
۳-۱ تاریخچه انرژی هسته‌ای.....	۱۳
۴-۱ تأثیرات استفاده از سلاح هسته‌ای.....	۱۶
۵-۱ اقدامات جامعه بین الملل در قبال استفاده از سلاح هسته‌ای.....	۱۹
۶-۱ استفاده صلح آمیز از انرژی هسته‌ای.....	۲۶
۷-۱ استفاده از انرژی هسته‌ای در طب و پزشکی.....	۲۸
۸-۱ کاربرد انرژی هسته‌ای در بخش دامپزشکی و دامپروری.....	۲۹
۹-۱ کاربرد انرژی هسته‌ای در بخش کشاورزی.....	۳۰
۱۰-۱ کاربرد انرژی هسته‌ای در بخش صنعت.....	۳۰
۱۱-۱ کاربرد انرژی هسته‌ای در بخش برق.....	۳۱
۱۲-۱ مزایای بهرهمند شدن از انرژی هسته‌ای.....	۳۱
۱۳-۱ ساختار نیروگاه هسته‌ای.....	۳۴
۱۴-۱ غنی سازی اورانیوم.....	۳۶
۱۵-۱ هدف غرب در منع ایران نسبت به استفاده از انرژی هسته‌ای.....	۳۸
۱۶-۱ فعالیتهای هسته‌ای ایران پس از انقلاب اسلامی.....	۴۰
۱۷-۱ رآکتورهای هسته‌ای؛ رآکتورهای هسته‌ای تحقیقاتی.....	۴۱

۴۲	۱۸-۱ راکتورهای هسته‌ای تولید نیرو
۴۴	۱۹-۱ چرخه سوخت هسته‌ای
۴۴	۲۰-۱ توسعه هسته‌ای در زمینه‌های مختلف صنعتی
۵۲	۲۱-۱ ویژگی‌های طراحی نیروگاه بوشهر
۸	فصل دوم: مبانی فقهی ممنوعیت تولید و استفاده از سلاح هسته‌ای
۳۱	۲-۱ مقدمه
۳۱	۲-۲ دفاع و پذیرش همگانی نسبت به آن
۳۵	۲-۳ مبانی فقهی تولید و استفاده از سلاح هسته‌ای در جهاد دفاعی در قرآن و حدیث
۴۳	۲-۴ مبانی فقهی ممنوعیت تولید و استفاده از سلاح هسته‌ای از منظر اسلام
۴۴	۲-۴-۱ اصل حفظ و صیانت از امنیت
۴۵	۲-۴-۲ اصل تفکیک و ممنوعیت کشتار جمعی
۴۹	۲-۴-۳ اصل منع اعتداء
۵۱	۲-۴-۴ هدف وسیله را توجیه نمی‌کند
۵۲	۲-۴-۵ اصل عدم اجازه تولید و استفاده برخی سلاح‌ها و روش‌ها در جنگ
۵۳	۲-۴-۶ اسلام دین صلح و امنیت
۵۶	۲-۴-۷ وفای به عهد
۵۷	۲-۴-۸ اصل ممنوعیت افساد در زمین
۶۰	۲-۴-۹ اصل ممنوعیت اسراف و تبذیر
۶۲	۲-۵ قواعد فقهی ممنوعیت تولید و استفاده از سلاح‌های هسته‌ای
۶۳	۲-۵-۱ قاعده وزر
۶۴	۲-۵-۲ قاعده سعی بر افساد
۶۵	۲-۵-۳ قاعده اثم
۶۷	۲-۶ نظرات فقها درباره معاهدات منع تولید و کاربرد تسلیحات کشتار جمعی
۶۷	۲-۶-۱ جواز استفاده از تسلیحات هسته‌ای
۶۸	۲-۶-۲ مقابله به مثل با بمب هسته‌ای
۷۲	۲-۷ تولید و استفاده از سلاح هسته‌ای از منظر اسلام
۳۱	فصل سوم: ادله و قواعد فقهی استفاده از انرژی هسته‌ای
۸۲	۳-۱ مقدمه
۸۲	۳-۲ کسب دانش انرژی هسته‌ای و استفاده از آن از منظر اسلام

- ۳-۲-۱ محدوده اکتساب و استفاده از دانش هسته‌ای از نظر اسلام ۸۳
- ۳-۲-۲ ملاک‌های مطلوب دانش انرژی هسته‌ای در اسلام ۸۶
- ۳-۳-۱ کاربردهای دانش هسته‌ای در علوم مختلف ۹۰
- ۳-۳-۲ کاربرد انرژی هسته‌ای در بخش دامپزشکی و دامپروری ۹۲
- ۳-۳-۳ کاربرد تکنیک‌های هسته‌ای در مدیریت منابع آب ۹۲
- ۳-۳-۳ کاربرد انرژی هسته‌ای در بخش صنایع غذایی و کشاورزی ۹۳
- ۳-۳-۴ کاربرد انرژی هسته‌ای در بخش صنایع ۹۳
- ۳-۳-۵ کاربرد تکنیک‌های هسته‌ای در شناسایی مین‌های ضد نفر ۹۳
- ۳-۳-۶ کاربرد انرژی هسته‌ای در تولید الکتریسیته ۹۴
- ۳-۴-۱ مبانی فقهی جواز استفاده از انرژی هسته‌ای از منظر اسلام ۹۴
- ۳-۴-۲ قاعده و اصل اعتدال ۹۴
- ۳-۴-۳ قاعده اهتمام توجه به نیازهای مردم ۹۸
- ۳-۴-۴ مسئولیت مسئولین جامعه اسلامی در مسأله علم‌آموزی هسته‌ای ۱۰۱
- ۳-۴-۵ نیاز جوامع بشری به انرژی هسته‌ای جهت مقابله علمی بجای جنگ ۱۰۲
- ۳-۵-۱ قواعد فقهی استفاده از انرژی هسته‌ای از منظر اسلام ۱۰۷
- ۳-۵-۲ قاعده اصله الصحه ۱۰۸
- ۳-۵-۳ قاعده حل ۱۰۸
- ۳-۵-۴ قاعده لا ضرر ۱۰۸
- ۳-۵-۵ قاعده حفظ نظام و مصالح جامعه ۱۱۱
- ۳-۵-۶ قاعده ید ۱۱۳
- ۱۱۷ نتیجه‌گیری
- ۱۱۸ فهرست منابع و مآخذ
- الف: کتب ۱۱۸
- ب: مقالات ۱۳۴
- ج: سایت‌ها و نرم افزارها ۱۳۵
۱. سایت‌ها ۱۳۵
۲. نرم افزار ۱۳۵

۱- مقدمه

بر اساس تعالیم دین اسلام یکی از اهداف بعثت انبیاء، برقراری قسط و عدل بوده و قرآن کریم در این زمینه می‌فرماید:

«لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ ۗ وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ ۗ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ»

ترجمه: ما رسولان خود را با دلایل روشن فرستادیم، و با آنها کتاب (آسمانی) و میزان (شناسایی حق از باطل و قوانین عادلانه) نازل کردیم تا مردم قیام به عدالت کنند؛ و آهن را نازل کردیم که در آن نیروی شدید و منافی برای مردم است، تا خداوند بداند چه کسی او و رسولانش را یاری می‌کند بی‌آنکه او را ببینند؛ خداوند قوی و شکست‌ناپذیر است.

در آیات متعدد قرآن کریم، از ظلم کردن پرهیز داده شده و همگان مأمور به اجتناب از ظلم و اجرای عدالت شده‌اند و حتی نسبت به دشمنان نیز باید عادلانه رفتار نمود؛ تصریح قرآن در این زمینه این است:

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ ۗ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَا نُ قَوْمٍ عَلَىٰ آلَا تَعْدِلُوا ۗ عَدِوْلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ ۗ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۗ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ»

ترجمه: ای اهل ایمان، برای خدا پایدار و استوار بوده و به عدالت و راستی و درستی گواه باشید، و البته شما را نباید عداوت گروهی بر آن دارد که از راه عدل بیرون روید، عدالت کنید که به تقوا نزدیکتر (از هر عمل) است، و از خدا بترسید، که البته خدا به هر چه می‌کنید آگاه است. حتی قرآن کریم تصریح می‌کند که در اجرای عدالت نباید جانب خود یا بستگان را گرفت؛ بلکه عدالت محوری باید در ارتباط با همه رعایت شود، حتی اگر به ضرر خود و بستگان نزدیک مانند پدر و مادر باشد:

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبِينَ ۗ إِنَّ يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا ۗ فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىٰ ۗ أَنْ تَعْدِلُوا ۗ وَإِنْ تَلَوُّوا أَوْ تَعْرِضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا»

ترجمه: ای اهل ایمان، نگهدار عدالت باشید و برای خدا گواهی دهید هر چند بر ضرر خود یا پدر و مادر و خویشان شما باشد، (برای هر کس شهادت می‌دهید) اگر فقیر باشد یا غنی، خدا به (رعایت حقوق) آنها اولی است، پس شما (در حکم و شهادت) پیروی هوای نفس نکنید تا مبادا عدالت نگاه ندارید. و اگر زبان را (در شهادت به نفع خود) بگردانید یا (از بیان حق) خودداری کنید خدا به هر چه کنید آگاه است.

امیرالمؤمنین در خطبه ۲۷ نهج البلاغه که معروف به خطبه جهادیه است می‌فرماید:

«وَلَقَدْ بَلَّغْنِي عَنْ الرَّجُلِ مِنْهُمْ كَانَ يَدْخُلُ عَلَى الْمَرْأَةِ الْمُسْلِمَةِ وَالْأُخْرَى الْمُعَاهِدَةَ فَيَنْتَزِعُ حِجْلَهَا وَقَلْبَهَا وَقَلَائِدَهَا وَرُعْتَهَا مَا تَمْتَنِعُ مِنْهُ إِلَّا بِالِاسْتِرْجَاعِ وَالِاسْتِرْحَامِ ثُمَّ أَنْصَرَفُوا وَافْرِينَ مَا نَالَ رَجُلًا مِنْهُمْ كَلِمٌ وَلَا أَرْيَقَ لَهُمْ دَمٌ فَلَوْ أَنَّ امْرَأً مُسْلِمًا مَاتَ مِنْ بَعْدِ هَذَا أَسْفَا مَا كَانَ بِهِ مَلُومًا بَلْ كَانَ بِهِ عِنْدِي جَدِيرًا»

ترجمه: شنیده‌ام که یکی از آنها بر زن مسلمانی داخل شده و دیگری، بر زنی از اهل ذمه و خلخال و دستبند و گردنبند و گوشواره‌اش را ربوده است. و آن زن جز آنکه از او ترحم جوید چاره‌ای نداشته است. آنها پیروزمندانه، با غنایم، بی آنکه زخمی بردارند، یا قطره‌ای از خونشان ریخته شود، بازگشته‌اند. اگر مرد مسلمانی پس از این رسوایی از اندوه بمیرد، نه تنها نباید ملامتش کرد بلکه مرگ را سزاوارتر است.

از نصوص فوق معلوم می‌گردد که لزوم عمل به عدالت و پرهیز از ظلم حد و مرزی ندارد، بلکه در همه حال اعم از اینکه به ضرر خود و بستگان نزدیک باشد، طرف مقابل دشمن و حتی غیر مسلمان باشد، باید به عدالت عمل نمود و از ظلم اجتناب کرد؛ به بیان علمی، عدالت و ظلم از عناوینی هستند که علت تامه برای حکم به حسن و قبح می‌باشند، یعنی هیچگاه ظلم قابل اتصاف به حسن نیست و عدالت هیچ‌وقت قبیح نبوده بلکه در همه زمانها عدالت محکوم به حسن و ظلم متصف به قبح است؛

حال با مشخص شدن دیدگاه عدالت‌محور اسلام و اینکه بر اساس منابع اسلامی، لزوم داشتن رفتار عادلانه همیشگی و غیر محدود به شرایط مختلف است، تولید و استفاده از سلاح‌های هسته‌ای که بر اساس دیدگاه همگان ظلم است، نمی‌تواند مجاز و مشروع باشد؛ وقتی از یک سو معلوم گردید که بر اساس درک همگانی، تولید و استفاده چنین سلاحی ظلم است و از سوی دیگر مشخص شد که ظلم بر اساس مبانی دینی، قبیح و حرام است و این حکم همیشگی و ابدی

خواهد بود، به این نتیجه می‌توان رسید که اعمال مزبور (تولید و استفاده) همیشه حرام بوده و با هیچ توجیهی نمی‌توان حکم به مجاز بودن نمود.

۱-۱ تبیین موضوع

سلاح هسته‌ای تکنولوژی‌ای است که در آن‌ها از انرژی حاصل از شکافت یا گداخت هسته‌ای برای تخریب در حد وسیع و کشتار جمعی استفاده می‌شود؛ موضوع رساله حاضر عبارت است از مبانی فقهی ممنوعیت تولید و استفاده از سلاح هسته‌ای و در آن حکم فقهی این دو عمل مورد بررسی قرار گرفته؛ مقصود از تولید ساخت این نوع از سلاح‌هاست اعم از اینکه مورد استفاده قرار گیرد یا خیر و مقصود از استفاده، بکارگیری و کاربرد آن است.

در خصوص تولید بحث در این است که آیا صرف تولید، بدون اینکه مورد استفاده قرار گیرد، حرام است یا خیر؟ و در مورد استفاده و بکارگیری، مورد بحث این است که آیا بر اساس مبانی فقهی، می‌توان حکم به جواز استفاده از این نوع سلاح را در جنگ با دشمنان اسلام صادر نمود؟

۱-۲ سؤالات تحقیق

سؤال اصلی تحقیق :

بر اساس مبانی فقهی، حکم تولید و استفاده از سلاح هسته‌ای چیست؟

سؤالات فرعی:

۱- حکم فقهی تولید سلاح هسته‌ای به هدف ترساندن دشمنان و بدون اینکه مورد بکارگیری

قرار گیرد، چیست؟

۲- حکم فقهی استفاده از سلاح هسته‌ای به عنوان پیشرفته‌ترین سلاح کشتار جمعی چیست؟

۱-۳ فرضیه‌های تحقیق

فرضیه اصلی:

بر اساس مبانی فقهی تولید و استفاده از سلاح هسته‌ای حرام و ممنوع است.

فرضیات فرعی:

۱- حکم فقهی تولید سلاح هسته‌ای حتی تولید به هدف تصرف رساندن و بدون استفاده و بکارگیری عبارت است از حرمت و ممنوعیت.

۲- حکم فقهی سلاح هسته‌ای به عنوان پیشرفته و خطرناک‌ترین سلاح کشتار جمعی عبارت است از حرمت و ممنوعیت.

۱- ۴ سابقه پژوهش

پژوهش حاضر درصدد بیان موضوعی نسبتاً بکر است که تاکنون جز در موارد محدود و معدود آن هم در قالب برخی نشریات و مقالات کمتر به آن پرداخته شده است. هیچ کتابی که در صدد پرداختن به این موضوع باشد یافت نشد. باین حال برخی کتب، مقالات و نشریاتی که در این مورد نگارش شده، عبارتند از:

الف) کتب:

- کاربردهای صلح‌آمیز انرژی هسته‌ای، پدیدآورنده: مهدی تولایی، (ناشر: گنج عرفان - مهر ۱۳۸۴)

- مروری بر کاربردهای فناوری هسته‌ای، پدیدآورنده: رضا خزانه، (ناشر: دفتر نشر فرهنگ اسلامی - مهر ۱۳۸۶)

- مسائل هسته‌ای ایران: دانستنی‌ها، قوانین، مقررات، قطعنامه‌های بین‌المللی و عملکرد دولت ایران، پدیدآورنده: احسان اسدی، (ناشر: فکرسازان - اسفند ۱۳۸۵)

- مخاطرات هسته‌ای و راه‌های مقابله با آن، پدیدآورنده: حسین علی اتحادی، بیژن صمیمی، (ناشر: دانشگاه صنعتی مالک اشتر - دی ۱۳۸۷)

- پیمان منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای و حاکمیت ملی جمهوری اسلامی ایران، پدیدآورنده: صفرعلی مرادی، (ناشر: سازمان بسیج اساتید - بهمن ۱۳۸۴)

ب) مقالات:

فقه تولید، انباشت و کاربرد سلاح‌های غیر متعارف با محوریت فقه امامیه، ابوالقاسم علیدوست. سلاح‌های کشتار جمعی و مبانی فقهی و حقوق ممنوعیت استفاده از آنها، محمود حکمت نیا. سلاح کشتار جمعی از دیدگاه اسلام. سید ابراهیم حسینی

ملزومات استفاده از تسلیحات هسته‌ای بر مبنای حرمت. میترا حاجیان

تروریسم بین‌المللی از دیدگاه اسلام. ابراهیم حسینی

(ج) پایان‌نامه‌ها:

- بررسی سلاح‌های کشتار جمعی از منظر اسلام و نظام بین‌الملل. دانشجو فاطمه میرآقاچانیپور، دانشگاه آزاد اسلامی

۱-۵ روش و نوع تحقیق

شیوه تحقیق و بررسی در این رساله عبارت است از روش توصیفی-تحلیلی و با استفاد از داده‌های کتابخانه‌ای، اعم از فضای حقیقی و سایبری

۱-۶ ضرورت و اهمیت تحقیق

ضرورت و اهمیت تحقیق حاضر از جهات و جنبه‌های مختلف است؛ اولاً یکی از مسائل مستحدثه که باید حکم آن از منابع فقهی مشخص شود، عبارت است از حکم تولید و استفاده از سلاح‌های هسته‌ای و باید دید بر اساس مبانی فقهی حکم این دو مسئله چیست و با یافتن پاسخ مناسب، بتوان جوابی درخور مبانی مستحکم اسلام در مورد سؤالاتی که در این زمینه وجود دارد، تقدیم نمود.

ثانیاً با توجه به تبلیغات گسترده‌ای که علیه دین اسلام صورت می‌گیرد و تلاش می‌شود تا اسلام به عنوان دینی خشن و ضد صلح و امنیت معرفی شود؛ در پاسخ به این تبلیغات منفی لازم است تا دیدگاه ناب اسلام که برگرفته از موضع صلح‌جویانه آن است، در خصوص ممنوعیت این نوع از تسلیحات معرفی شود.

ثالثاً بر اساس اصول متعدد قانون اساسی مانند اصل چهارم، کلیه قوانین و مقررات باید بر اساس موازین فقهی و در چارچوب دینی، وضع و به اجرا گذاشته شود؛ از این رو وضع قوانین و تصمیمات دولت در خصوص تولید و استفاده از این نوع سلاح هم باید بر اساس مقررات شرعی باشد و چون مقررات شرعی بر اساس مبانی فقهی معین می‌شود، لازم است تا بر اساس مبانی

فقهی حکم مسائل مربوط به این نوع تسلیحات مشخص شود و به این ترتیب تحقیقات انجام گرفته در این زمینه، تأمین کننده نیازهای مراکز قانونگذاری و اجرایی باشد.

۷-۱ اهداف تحقیق

اهداف رساله حاضر عبارتند از مشخص کردن احکام فقهی هر یک از تولید و استفاده از سلاح‌های هسته‌ای و تعیین موضع دین مقدس اسلام در قبال ساخت و استفاده از مهمترین و خطرناک‌ترین سلاح کشتار جمعی و ارائه پاسخ به همه کسانی که علاقمندند تا نسبت به نگاهی که اسلام به این مسائل دارد، کسب اطلاع نمایند و در کنار دستیابی به اهداف فوق رساله حاضر در صدد است تا گامی باشد هر چند کوچک در راه گسترش صلح و آرامش در جهانی که ظلم و تجاوزگری به صورت تصاعدی در مسیر افزایش است؛ جهانی که مراکز علمی آن به جای اینکه تنها به فکر بالابردن سطح رفاه و رضایتمندی عمومی باشند و پیشرفت علمی را در این جهت قرار دهند، در راستای اهداف خودخواهانه عدّه قلیلی تجاوزگر، تلاش می‌کنند تا به تکنولوژی‌ای دست یابند که بتوانند با استفاده از آن، جهانیان را در ترس و هراس قرار داده و آنها را مجبور به سکوت و سازش در برابر خواسته‌های خودخواهانه ددمنشان و تجاوزگران نمایند؛ خواسته‌هایی که پایانی برای آن نیست و برخاسته از غریزه حیوانی و سیری‌ناپذیر انسان است و دسترسی به تکنولوژی‌ای صورت گیرد که اگر خواسته‌های شیطانی و اهداف هوس‌بازانه اقتضاء نمود، بتوان به وسیله سلاحی به کشتار جمع فراوانی از افرادی که نوعاً بی‌گناهند زد و به این ترتیب راه برای تأمین اهداف چپاول‌گران کاملاً هموار شود.

فصل اول:

کلیات و ادبیات تحقیق

۱- مفهوم شناسی فقه

الف: معنای لغوی و اصطلاحی فقه:

در نگاه بدوی و مراجعه ابتدایی به کلمات و تعبیرات کثیری از اهل لغت، به نظر می‌رسد که «فقه» به معنای مطلق فهم باشد. مانند «الفهم^۱» و «و الفهم له و الفطنه له^۲» و «فهم الشيء^۳». فقه در لغت، به معنای دانستن و فهمیدن است،^۴ راغب در مفردات، آن را پی بردن از معلومات حاضر به معلومات غایب معنا کرده است.^۵

در اصطلاح بنا بر این که فقه یک علم می‌باشد، به علم و استنباط احکام شرع از روی رأی و اجتهاد فقه اطلاق می‌شود.

البته «فقه» در لغت، مطلق فهم نیست، بلکه موشکافی و ریزبینی و فهم دقیق «ریزبینی و ادراک دقیق» معنای حقیقی فقه است. زیرا بنا بر نظر بزرگان «فقه در اصل به معنای فهم است و از شکافتن و گشودن مشتق شده است»^۶.

ب: مبنا و منشاء قوانین

در ارتباط با مبنا و منشاء دو نظریه اصلی وجود دارد:

۱- مذهب: به عقیده بزرگان مذهبی، خداوند منشاء فیض و خیر مطلق است و چون عقل بشر توانایی درک این فیض را ندارد، باید به تعالیم فرستادگان او (انبیاء عظام الهی) توجه کند و به وسیله آنان خیر و بد را بشناسد.^۷

۲- عقل: می‌دانیم که اسلام نه به طور مطلق عقل را تأیید می‌کند و پیرو حقوق طبیعی یا فطری است، و نه کاملاً مخالف عقل و حقوق طبیعی و فطری است.^۸ از نظر اسلام، عقل برخی کلیات را با مراجعه به فطرت و بینش عقلی و قوانین طبیعی در می‌یابد، لکن در زندگی همواره نیازمند وحی است. در واقع، در اسلام، بین شرع و عقل تعارضی نیست و این دو در تشخیص

۱- ر.ک: اسماعیل بن حماد جوهری، الصحاح (بیروت: دارالعلم للملایین، ۱۴۱۰)، ج ۶، ص ۲۲۴.

۲- ابی الحسن احمد (م ۳۹۵ق): معجم مقاییس اللغة، (قم: انتشارت دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۴۰۴)، ج ۴، ص ۲۸۹.

۳- فیومی، احمد، مصباح المنیر، (قم: منشورات دار الرضی، بی تا) ج ۲، ص ۴۷۹.

۴- مجد الدین محمد بن یعقوب فیروز آبادی، قاموس المحيط، ج ۴، ص ۲۸۹، ابن فارس، معجم مقاییس اللغة، بی تا بیجا، واژه فقه.

۵- حسین بن محمد راغب اصفهانی (تحقیق ادنان داودی، چاپ پنجم، ایران قم، ذوی القربی ۱۴۲۶ق) مفردات الفاظ القرآن، واژه فقه.

۶- ابن اثیر جززی، (موسسه اسماعیلیان، ۱۳۶۴ش) النهایه، ج ۲، ص ۴۶۵.

۷- کاتوزیان، ناصر؛ فلسفه حقوق، (تهران، شرکت سهامی انتشار، ۱۳۷۷ش)، ج ۱، ص ۵۶۹.

۸- ر.ک: خواجه نصیرالدین طوسی، اخلاق ناصری، تصحیح و تنقیح مجتبی مینویی، علیرضا حیدری، (تهران، شرکت سهامی انتشارات خوارزمی، چاپ سوم، ۱۳۶۴ش)، ص ۴۰.

نیک و بد، مکمل یکدیگرند. لذا در اسلام آمده است: «كَلَّمَا حَكَمَ بِهِ الْعَقْلُ حَكَمَ بِهِ الشَّرْعُ وَ كَلَّمَا حَكَمَ بِهِ الشَّرْعُ حَكَمَ بِهِ الْعَقْلُ» این مطلب می‌رساند که عقل قادر به درک کلیه ملاکات صالح و مفاسد را نیست ولی چنانچه عقل سلیم چیزی را تشخیص دهد به طور قطع آنچه را شرع گفته است، تأیید می‌کند و بالعکس.^۱ با این تذکر که اسلام به جهت خطا پذیر بودن عقل، احکام شرع را برتر از احکام عقل دانسته و معتقد است که برای اطمینان از صحیح بودن احکام عقلی باید آن‌ها را با شرع مقایسه نمود: «لَا يَكُونُ دَلِيلًا إِنْ إِذْ كَانَ يَسْتَكْشِفُ مِنْهُ عَلَى نَحْوِ الْيَقِينِ مُوَافِقُهُ الشَّارِعِ وَإِمضَاةُ».^۲ بنابراین از منظر اسلام عقل هم قادر به تشخیص خوب و بد، و بایدها و نبایدها هست لکن احکام آن تنها پس از تنفیذ شرع دارای ارزش می‌شود.

۱- ۲ مفهوم شناسی سلاح هسته‌ای

انرژی هسته‌ای انرژی گرمایی آزاد شده حاصل از شکافت اتم اورانیوم است که از آن برای تولید بخار آب و گرداندن توربین‌های تولید برق استفاده می‌شود. اورانیوم معدنی طی فرایندی در تأسیسات فرآوری باید به گاز هگزافلوراید یا UF_6 تبدیل شود و سپس با تزریق به شبکه‌ای از سانتریفیوژها غنی شده و سپس قابل استفاده است. البته فقط اورانیوم نیست که با آن می‌توان انرژی هسته‌ای تولید کرد، مثلاً از پولوتونیم یا دیگر رادیواکتیوها نیز می‌توان انرژی هسته‌ای تولید نمود، این انرژی در دسته انرژی‌های نیمه‌پاک و غیرقابل تجدید تقسیم‌بندی می‌شود. به این دلیل نیمه‌پاک که زباله‌ها و پس مانده‌های آن هزاران سال در محیط زیست باقی مانده و برای سلامت موجودات زنده بسیار خطرناک هستند، با وجود این پس از مقایسه آماری بین خطرات همه انواع انرژی، انرژی هسته‌ای جزو بهترین گزینه‌های موجود به شمار می‌آید. لازم به ذکر است انرژی هسته‌ای به تمامی انرژی‌های دیگر قابل تبدیل است ولی هیچ انرژی به انرژی هسته‌ای تبدیل نمی‌شود.^۳

و اما اینکه بمب و سلاح هسته‌ای چیست و چگونه ساخته می‌شوند اینک بمب‌های هسته‌ای به دو شکل ساخته می‌شوند. بمب‌های شکافتی (اتمی) و بمب‌های همجوشی یا هیدروژنی. در حالیکه

۱- همان. ص ۵۴.

۲- همان.

۳- <http://babaniazimatin.blogfa.com/>

جزئیات این بمبها محرمانه است ولی نکات اساسی آنها قابل دسترس است. سوخت در یک بمب شکافتی مشتمل بر اورانیوم ۲۳۵ و پلوتونیوم تقریباً خالص ۲۳۹ است که هر دو هسته‌های شکافت‌پذیری دارند. یک تکه‌ی کوچک از چنین ماده‌ای نمی‌تواند منفجر شود زیرا تعداد بسیار زیادی از نوترون‌ها فرار می‌کنند. ولی در یک جرم به قدر کافی بزرگ (بحرانی) واکنش زنجیره‌ای صورت می‌گیرد. یک نوترون اولیه‌ی اتفاقی باعث شروع شکافت خواهد شد... یک بمب نوعی تقریباً ۱۰ به توان ۲۴ نوترون در کمتر از ده به توان ۷- ثانیه آزاد می‌کند که باعث گرمای بسیار شدید می‌شود. همجوشی فرق دارد. همجوشی وقتی رخ می‌دهد که دو هسته‌ی سبک را آنقدر به هم نزدیک کنیم که در حوزه‌ی عمل جاذبه‌ی متقابل نیروی هسته‌ای قوی قرار گیرند. از آن به بعد به شدت هم را جذب می‌کنند و اتمی سنگین‌تر تولید می‌کنند و مقداری انرژی آزاد می‌کنند. همجوشی را می‌توان در محیط پلاسمایی بوجود آورد و اخیراً با لیزر هم این کار را می‌کنند. در این همجوشی قرص‌های کوچکی از دوتریم و تریتیم (عناصری سبک که هم‌خانواده‌ی هیدروژنند) را بوسیله فوج‌های لیزری پر قدرت گرم می‌کنند. اگر توان لیزرها کم باشد انفجارهای کوچکی در این قرص‌های کوچک رخ می‌دهد. اما اگر قدرت بالا باشد و در زمان کوتاه اثر کنند همجوشی رخ می‌دهد. توان این نوع لیزرها بیش از توان نیروی برق آمریکا است. پس تهیه‌اش بسیار سخت است.^۱

و اما بمب الکترو مغناطیسی سلاح تازه‌ای است که ساخت آن بسیار ساده و تأثیر آن کاملاً گسترده است، نگرانی‌هایی را برای دانشمندان و دولت‌مردان بوجود آورده است. به نوشته هفته‌نامه علمی نیوساینتیست این سلاح مؤثر «بمب الکترو مغناطیسی» نام دارد که اساس و عصاره آنها چیزی نیست جز یک پرتو شدید و آنی از موج‌های رادیویی یا میکروویو که قادر است همه مدارهای الکتریکی را که در سر راهش قرار گیرد، نابود سازد.

در دورانی که بافت و ساخت تمامی جوامع تا حدود بسیار زیادی به دستاوردهای علمی از نوع الکترونیکی وابسته است و همه امور از تجهیزات بیمارستان‌ها تا شبکه‌های مخابراتی و از رایانه‌های بانکها و مؤسسات بزرگ مالی یا نظامی تا دستگاه‌های نظارت و مراقبت، نحوه کار ماشین‌ها و ادوات صنعتی همگی متکی به ساختارهای الکترونیک هستند، کاربرد بمبهای الکترو مغناطیسی

۱ . <https://rasekhoon.net/article/show/۱۲۸۲۶۱/>